

Біленкова Л.М.,

к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти,
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича,

Костащук О.І.,

к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти,
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича,

Україна, м. Чернівці

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТАБОРІ З ДЕННИМ ПЕРЕБУВАННЯМ

У статті розкрито теоретичні та методичні засади розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку в пришкільному оздоровчому таборі. Проаналізовано погляди вчених на проблему розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку, обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчих здібностей в здійсненні виховної роботи в пришкільному оздоровчому таборі. Ключові слова: творчість, творчі здібності, творча особистість, творчий потенціал, креативність, пришкільний оздоровчий табір.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні одне з важливих місць займає проблема всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості, що відображено у Державному стандарті початкової школи. Концепція національного виховання – визначає основні методи й завдання національного виховання, серед яких вагоме місце посідає творчий розвиток дитини молодшого шкільного віку. Розвиток у дітей молодшого шкільного віку творчих здібностей – важливий аспект освітньої діяльності закладів

позашкільної освіти, що регламентовано Законом України «Про позашкільну освіту» як процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів позашкільної освіти, розвитку творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів особи. Значна увага на сьогодні приділяється створенню умов для творчого розвитку дитини молодшого шкільного віку, здатної самостійно приймати рішення, нести відповідальність за свої вчинки, мислити логічно та критично, вирішувати завдання повсякденного життя в умовах пришкільного оздоровчого табору. Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування творчих здібностей особистості на сьогодні є дуже актуальною. Вона була і залишається в центрі уваги досліджень багатьох учених, зокрема: В. Андрєєва, О. Андрієнко, І. Беха, Л. Виготського, Е. Воронової, Г. Гегеля, В. Моляко, М. Монтесорі, Й. Песталоцці, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, І. Франка та ін. Питання організації виховної роботи в умовах пришкільного оздоровчого табору окреслені у працях Л. Біленкової, І. Глинської, М. Дубінки, М. Максимчук та ін. На думку науковців, в дітей молодшого шкільного віку закладається творча основа майбутньої особистості, з'являються творчі якості, які в майбутньому визначатимуть траєкторію руху людини, формуються навички творчої поведінкової діяльності та креативне ставлення до навколишнього світу й самого себе. Починаючи життя, оволодіваючи різними формами творчої поведінкової діяльності, дитина молодшого шкільного віку набуває творчо-креативних умінь, і, як наслідок, відбувається розвиток творчих якостей особистості. Мета статті: розкрити особливості розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку в умовах пришкільного оздоровчого табору. Виклад основного матеріалу. Виховний простір пришкільного оздоровчого табору – це комфортне оздоровче, дозвілсьве, відпочинкове, пізнавальне, виховне середовище довіри, дружби, всебічного розвитку та цінної ігрової діяльності, у якому дитина молодшого шкільного віку формується як компетентна творча, свідома і відповідальна особистість. Першочерговим завданням організації виховної роботи в таборі з денним перебуванням є оздоровлення та розкриття

й розвиток здібностей, талантів та можливостей кожної дитини на основі партнерства між дитиною, вожатим/вихователем і батьками. У педагогічній літературі у трактуванні творчості особистості використовують поняття «творчість», «креативність», «творчі здібності», «творча особистість», «творче мислення», «творча діяльність». Як-правило, творчість проявляється в життєдіяльності особистості, яку називають творчою. За переконаннями В. Сухомлинського, творчість це діяльність, у якій розкривається духовний світ особистості, як своєрідний магніт, що притягує людину до людини [10]. За переконаннями вчених (Л. Виготський, С. Рубінштейн), творчість особистості дитини молодшого шкільного віку пов'язана з творчими здібностями. Природна сутність здібностей дитини молодшого шкільного віку розкривається у наукових підходах: діяльнісного (якості, властивості чи особливості, що зумовлюють успішність виконання діяльності), суб'єктного (необхідна складова життєдіяльності, самоактуалізація, самовираження), функціонально-генетичного (від значення функціональних систем до спадковості) [4]. У сучасній науковій здобутках дефініція «творчі здібності» особистості тлумачиться різнобічно. Вчені (В. Андреев, О. Лук) виокремлюють різні складові творчих здібностей дитини молодшого шкільного віку. Так дослідники пропонують своєрідну модель творчих здібностей дитини молодшого шкільного віку: інтелектуально-логічні здібності (описувати явище, здатність виділяти головне, порівнювати); інтелектуально-евристичні (генерувати ідеї, здатність фантазувати, критично мислити); мотиваційно-творча активність (творчий інтерес, допитливість) чи розподіл творчих здібностей на три групи, які зв'язані: з розумовими здібностями, з темпераментом (емоційність); з мотивацією (інтереси і схильності) [8]. Філософсько-наукове осмислення сутності творчого розвитку особистості розкрито у розвідках Г. Гегеля, Г. Сковороди, І. Франка, психологічних трактатах Л. Виготського, Я. Пономарьова і визначається як поетапний рух особистості у напрямі кількісних змін у якісні та як продуктивна людська діяльність, яка здатна породжувати і якісно нові духовні

та матеріальні ціннісні установи спрямовані на самоактуалізацію, самовираження та самовдосконалення особистості. Це, в свою чергу, розширює поняття «творчість» в напрямках активності творчої особистості. За переконаннями вчених «творча особистість» це цілісна людська індивідуальність, яка репрезентує творчу мотивацію, розвинені творчі здібності, творчі вміння, що забезпечують здатність генерувати ідеї та породжувати якісно нові матеріали, духовні цінності та технології, що в меншій чи більшій мірі змінюють на краще життя людини. Тому пропонуємо розглядати творчість як процес, як поступовий рух від підготовки до дозрівання (ідеї), далі до сяяння (інсайт) й перевірки, тобто реалізації ідеї і результат її впровадження. Серед особистісних рис, що сприяють творчості особистості дитини молодшого шкільного віку у невимушеній обстановці табору з денним перебуванням, можемо окреслити такі: оптимізм, віра у себе, упевненість у своїх силах; здатність правильно формулювати проблему; висока самооцінка; самостійність; здатність до критичного мислення; схильність до ризику, не боятися зробити помилку; відсутність боязні здаватися дивним, думка кожного вихованця має значення; толерантність, терпимість до ідей інших людей; образність мислення; концентрація уваги. Дані риси виявляються, формуються і розвиваються не у всіх і не зразу. На початку зміни дітям молодшого шкільного властива адаптація, особливо тим, які в пришкільному таборі вперше, або тим, хто розподілений в загін не з своїми вчорашніми однокласниками. До середини зміни, так званого екватора, діти розуміють «правила гри» перебування у таборі, що дозволяє їм проявляти свій творчий, потенціал. Творчий потенціал, за поглядами В. Моляко, – це саме та система, яка абсолютно прихована від будьякого зовнішнього споглядання, спостереження; більше того, сам носій творчого потенціалу, дитина молодшого шкільного віку, іноді мало або й зовсім не знає про свої творчі, креативні можливості. Про наявність справжніх творчих можливостей особистості можна говорити лише на основі здійсненої діяльності, отриманих результатів. Тому так важливо у творчій партнерській співпраці розкривати

творчі можливості кожної дитини під час використання різних видів діяльності в умовах табору з денним перебуванням [10, с.5]. Вчені у структурі творчого потенціалу дитини молодшого шкільного віку виокремлюють провідну складову – креативність, і визначають її як здатність до творчості. Креативність як якість особистості проявляється у тенденції до вирішення питань новими способами, по-новому. У загальному розумінні здатність до творчості тлумачиться як створення чогось оригінального, нового, тобто, коли людина намагається використати нетиповий шлях вирішення проблеми – це результат максимального виявлення творчого потенціалу [12, с.14]. В організації виховних заходів у пришкільному оздоровчому таборі є безліч можливостей проявити креативність дитині молодшого шкільного віку: створюючи шедевр на асфальті за допомогою кольорової крейди, подорожуючи вулицями рідного міста у створенні фотозвіту чи спробувавши себе в ролі екскурсовода, під час загонових ранкових зустрічей та підсумкових щоденних імпровізованих вогників, інсценізаціях, пантомімах, театралізаціях, колективно-творчих справах тощо. Поняття «творчий розвиток» є основою для генерування ідеї щодо виключної ролі пізнавальної діяльності у творчому розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку. На цьому підґрунті у вихованців табору з денним перебуванням формується емоційність: відчуття прекрасного, гармонії, форми, естетичні почуття задоволеності результатом генерування нових ідей, радості у здійсненні творчої діяльності; пізнання: знання і розуміння взаємозв'язків у природі, реальної дійсності і суспільної праці, активізація логічного, критичного, абстрактного, художнього мислення, розвиток інтуїції, уяви та творчої фантазії; мотивація: стимулювання інтересу до знань і набуття навичок творчої діяльності, активізація конструктивної, предметної діяльності, результат якої характеризується новизною й оригінальністю [5, с.26]. Для ефективного розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку в пришкільному таборі з денним перебуванням потрібно створити комфортні організаційно-педагогічні умови, зокрема: □

забезпечення особистісно-зорієнтованого підходу, принципу дитиноцентризму в організації розумного дозвілля пришкольного оздоровчого табору; □ матеріально-технічна база табору з денним перебуванням; □ кваліфікований педагогічний персонал пришкольного оздоровчого табору: □ створення середовища співробітництва, співтворчості між вожатими, вихованцями та батьками в умовах табору з денним перебуванням; □ реалізацію поглибленої індивідуалізації виховного процесу; □ партнерську взаємодію між усіма учасниками виховного простору пришкольного оздоровчого табору; □ педагогічний супровід, патронаж самовираження, саморозвитку творчої особистості дитини молодшого шкільного віку.

Пріоритетною умовою у процесі розвитку творчих здібностей вихованців в умовах пришкольного оздоровчого табору визнано створення середовища співтворчості і співробітництва вожатого/вихователя та дитини на основі партнерської взаємодії. Педагогіка партнерства мотивує до спільного пошуку, взаємної довіри наставника й вихованця, глибокої віри вихователя в успіх своїх вихованців, а вихованців – у себе, створення ситуації успіху, права на помилку, на самоствердження за допомогою пошуку й успішного подолання перешкод та віддачі, своєрідного «фідбеку». Недаремно В. Сухомлинський закликав педагогів звертатися до вихованців «як до однодумців, як до рівного собі» [11, с.54]. Суть і значення педагогіки партнерства розкривається у постійній взаємодії, спілкуванні, співтворчості вихователя, дітей молодшого шкільного віку і батьків в умовах пришкольного оздоровчого табору, які об'єднані спільними бажаннями, прагненнями і цілями, на основі добровільності й зацікавленості всіма сторонами, рівноправними учасниками виховного процесу, відповідальними за результат. Вожатий/вихователь має бути фасилітатором, порадиником, наставником, модератором, а сім'я – залученою до побудови творчої траєкторії дитини. Використання педагогіки партнерства реалізує демократичний шлях співпраці педагога й дитини молодшого шкільного віку, який передбачає безумовну довіру, рівність у праві на повагу, гідність, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість та

відповідальність. Висновки. Отже, розвиток творчих здібностей особистості дитини молодшого шкільного віку у виховному просторі пришкільного оздоровчого табору є актуальним питанням сучасного розвитку позашкільної освіти. Аналіз наукових досліджень дає можливість стверджувати, що для ефективного розвитку творчих здібностей (відчуття прекрасного, гармонії, форми, естетичні почуття задоволеності результатом генерування нових ідей, радості у здійсненні творчої діяльності; пізнання: активізація логічного, критичного, абстрактного, художнього мислення, мотивація: стимулювання інтересу до знань і набуття навичок творчої діяльності, активізація конструктивної, предметної діяльності) необхідно забезпечити належні організаційно-педагогічні умови (особистісно-зорієнтований підхід, дитиноцентризм, матеріальнотехнічна база, кваліфікований педагогічний персонал, середовище співробітництва, індивідуалізація виховного процесу, педагогічний супровід) та реалізовувати організацію виховної роботи на засадах педагогіки партнерства для оптимальної творчої самореалізації й самоствердження дитини молодшого шкільного віку в умовах пришкільного оздоровчого табору.

Література

1. Андрієнко О. Розвиток творчої особистості дитини. Початкова школа. 2010. № 8 С.7-12.
2. Бех І.Д. Виховання особистості. Сходинки до духовності. К.: Либідь. 2006. 271 с.
3. Біленкова, Л.М. Педагогічна практика в пришкільних оздоровчих таборах початкової школи: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. 2019. 104 с.
4. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. М.: Смысл, Эксмо. 2003. 326 с.

5. Воронова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми. Психолог. 2006. № 25-28. С.5-37.
6. Глинська І.В. Досвід роботи пришкільних таборів з ден-ним перебуванням. Педагогічна майстерня. № 3. 2014. С.8-22.
7. Дубінка М.М. (2006). Методика виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах. Кіровоград. 2006. 153 с.
8. Лук А.Н. Теоретические основы выявления творческих способностей: Науч.-аналит. обзор. М.: ИНИОН, 1979. 37 с.
9. Максимчук В. Організація роботи літнього табору. К.: Шк. світ. 2013. № 13. 64 с.
10. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С.2-9.
11. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно роз-виненої особистості. Вибр. твори: В. 5-ти т. Т. 1. К.: Рад. школа, 1976. С.53-205.
12. Ярмусь О.В. Творчі здібності: поняття, структура, розвиток. Обдарована дитина. 2014. № 6. С.14-15.

References

1. Andriyenko O. Rozvytok tvorchoyi osobystosti dytyny. Pochatkova shkola. 2010. # 8 S. 7-12.
2. Bekh I.D. Vykhovannya osobystosti. Skhodynky do du-khovnosti. K.: Lybid". 2006. 271 s.
3. Bilenkova, L.M. Pedahohichna praktyka v pryshkil"nykh ozdorovchyykh taborakh pochatkovoyi shkoly: navchal"no-metodychnyy posibnyk. Chernivtsi: Chernivets"kyu natsional"nyy universytet im. Yu. Fed"kovycha. 2019. 104 s.
4. Vygotskij L.S. Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozraste. M.: Smysl, Eksmo. 2003. 326 s.

5. Voronova E. Obdarovanist'': diahnostyka ta systema roboty zi zdibnymy dit''my. Psykholoh. 2006. #25-28. S. 5-37.
6. Hlyns''ka I.V. Dosvid roboty pryshkil''nykh taboriv z dennym perebuvannyam. Pedahohichna maysternya. # 3. 2014. S. 8-22.
7. Dubinka M.M. (2006). Metodyka vykhovnoyi roboty v dytyachykh ozdorovchykh taborakh. Kirovohrad. 2006. 153 s.
8. Luk A.N. Teoreticheskie osnovy vyyavleniya tvorcheskih sposobnostej: Nauch.-analit. obzor. M.: INION, 1979. 37 s.
9. Maksymchuk V. Orhanizatsiya roboty litn''oho taboru. K.: Shk. svit. 2013. # 13. 64 s.
10. Molyako V.O. Psykholohichna teoriya tvorchosti. Obdarovana dytyna. 2004. # 6. S. 2-9.
11. Sukhomlyns''kyy V. Problemy vykhovannya vsebichno rozvynenoyi osobystosti. Vybr. tvory: V. 5-ty t. T. 1. K.: Rad. shkola, 1976. S. 53-205.
12. Yarmus'' O.V. Tvorchy zdibnosti: ponyattya, struktura, rozvytok. Obdarovana dytyna. 2014. #6. S. 14-15.